

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

การศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพและเป็นปัจจัยที่จะช่วยส่งเสริมการพัฒนาประเทศให้มีความก้าวหน้า โดยเฉพาะหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา เนื่องจากเป็นกลไกสำคัญในการผลิตผู้มีความรู้ความสามารถทางวิชาการและวิชาชีพเฉพาะด้านซึ่งจะเป็นผู้นำทางปัญญา ผู้สานต่อ และผู้สร้างสรรค์องค์ความรู้ที่เป็นนวัตกรรม หลักสูตรในระดับนี้จึงให้ความสำคัญต่อการทำวิทยานิพนธ์เพื่อฝึกฝนให้นิสิตมีความรู้ความสามารถในการทำงานวิจัยด้วยตนเอง และมีคุณลักษณะของมหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิตที่พึงประสงค์

การทำวิทยานิพนธ์เป็นเงื่อนไขหนึ่งของการสำเร็จการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นิสิตได้ฝึกประสบการณ์การเรียนรู้อย่างเป็นระบบเพื่อเป็นหลักประกันว่าผู้สำเร็จการศึกษาจะเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและทักษะในการใช้กระบวนการทางปัญญา ทำการศึกษาวิจัยประเด็นปัญหาทางวิชาการให้สำเร็จได้มาตรฐาน และขอค้นพบจากวิทยานิพนธ์เป็นการแสวงหาความรู้ที่มีฐานมาจากการวิจัย ซึ่งจะช่วยสร้างหรือต่อยอดองค์ความรู้ในสาขาวิชานั้น ๆ ให้มีความแข็งแกร่งมากขึ้น นอกจากนี้ การทำวิทยานิพนธ์ยังมีส่วนช่วยในการพัฒนานิสิตให้มีความเป็นนักวิชาการเต็มตัว ได้พัฒนาทักษะในการวิจัยจากการลงมือปฏิบัติจริง และพัฒนาระบบการคิดและกระบวนการทางปัญญา มีองค์ประกอบหรือปัจจัยหลายอย่างที่ส่งผลต่อการทำวิทยานิพนธ์ให้สำเร็จและมีคุณภาพ หนึ่งในนั้นก็คือ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทตลอดกระบวนการทำวิทยานิพนธ์ของนิสิต ตั้งแต่ระยะก่อนขออนุมัติทำวิทยานิพนธ์ ระยะหลังได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ ระยะการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ ไปจนถึงระยะหลังการสอบวิทยานิพนธ์ ซึ่งสิรินาฏ พุ่มสอาด (2552) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการทำวิทยานิพนธ์ของนิสิตบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยนครสวรรค์ พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการทำวิทยานิพนธ์ของนิสิตมี 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบริการวิชาการของมหาวิทยาลัย ด้านกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ด้านประสบการณ์วิชาการของนิสิต และด้านคุณลักษณะของนิสิต แต่ด้านที่มีความเกี่ยวข้องมากที่สุด คือ ด้านกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ โดยเฉพาะเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาและแนะนำที่ดีในการทำวิทยานิพนธ์ การให้ความช่วยเหลือแนะนำวิธีแก้ไขปัญหาเมื่อนิสิตมีปัญหาในการทำวิทยานิพนธ์ ความรู้ความสามารถด้านการวิจัย และความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์กับนิสิต นอกจากนี้ นิสิตยังมีข้อคิดเห็น

สุวิมล ว่องวาณิช และนางลักษณ วิรัชชัย (2550, หน้า 25 - 27) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติเฉพาะตำแหน่งของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ว่าอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ต้องมีความรู้ทางวิชาการที่ทันสมัยในสาขาวิชาที่นิสิตนักศึกษาต้องการทำวิทยานิพนธ์ ทั้งภาคทฤษฎีและการประยุกต์ สามารถชี้แนะแนวทางและแหล่งค้นคว้า มีความรู้เรื่องวิธีวิทยาการวิจัย และมีทักษะการวิจัยเพียงพอที่จะให้คำปรึกษาแก่นิสิตนักศึกษาได้ รวมทั้งรอบรู้เรื่องแนวปฏิบัติและระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำวิทยานิพนธ์ของนิสิตนักศึกษา สามารถบูรณาการความรู้ทางวิชาการกับความต้องการของสังคมให้ได้แนวทางการวิจัยที่เป็นประโยชน์สำหรับนิสิตนักศึกษา มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนิสิตนักศึกษาทั้งแบบเป็นกลุ่ม และแบบรายบุคคล มีความอดทนและใจกว้าง รับฟังและเปิดโอกาสให้นิสิต นอกจากนี้ ยังต้องมีทักษะที่จำเป็น ได้แก่ 1) ทักษะการสื่อสาร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ต้องสามารถสื่อสารให้นิสิตนักศึกษาไม่ว่าจะเป็นคนฉลาดมากหรือฉลาดน้อยทุกคนเข้าใจอย่างชัดเจน 2) ทักษะการสอน ต้องมีความสามารถในการสอนแบบเน้นผู้เรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองมากกว่าที่จะบอกหรือสั่งให้นิสิตนักศึกษาทำตาม 3) ทักษะการติดตามกำกับ ควบคุม ดูแล ติดตามกระบวนการทำวิทยานิพนธ์ของนิสิตนักศึกษา ต้องรู้จักใช้กลยุทธ์ที่จะทำให้นิสิตศึกษามาพบและรายงานความก้าวหน้าในการทำงานทุกขั้นตอน 4) ทักษะการประเมินสภาพหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างการทำวิทยานิพนธ์ ประเมินคุณภาพวิทยานิพนธ์ และประเมินศักยภาพของนิสิตนักศึกษาในการสอบปากเปล่าวิทยานิพนธ์ 5) ทักษะการอ่าน สามารถอ่านและทำความเข้าใจเอกสารทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศได้อย่างรวดเร็ว 6) ทักษะการเขียนและการตรวจแก้ผลงานได้อย่างรวดเร็ว สามารถตรวจแก้โดยใช้หลักการและแนวทางที่คงเส้นคงวา ไม่ทำให้นิสิตนักศึกษาสับสน 7) ทักษะการทำงานอย่างมีระบบ สามารถจัดระบบความคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วน Richard James and Gabrielle Baldwin (1999 อ้างอิงใน ประดิษฐ์ มีสุข, 2553 หน้า 70 - 72) ได้กล่าวถึงการทำหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ในช่วงเวลาต่าง ๆ จะมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกัน ดังนี้ 1) ระยะแรกของการให้คำปรึกษา อาจารย์ที่ปรึกษามีบทบาทเป็นหุ้นส่วน มีบุคลิกภาพที่ไปกันได้ ต้องเรียนรู้ตัวตนของนิสิตนักศึกษา ประเมินเรื่องที่ต้องช่วยเหลือ นิสิตนักศึกษาอย่างจริงจังทั้งด้านวิชาการและด้านจิตวิทยา – สังคม ต้องร่วมกำหนดกรอบแนวคิดและวางแผนการวิจัยกับนิสิตนักศึกษา กำหนดความคาดหวังและเป้าหมายการทำงานร่วมกับนิสิต

ส่วน Spillett (2004 อ้างอิงใน สินีนาฏ พุ่มสอาด, 2551, หน้า 14 - 15) ได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ว่าเป็นบทบาทสนับสนุนและท้าทาย ซึ่งบทบาทสนับสนุน คือ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จะต้องแสดงความสนใจในตัวนักศึกษา และเต็มใจที่จะช่วยเหลือตลอดกระบวนการทำวิทยานิพนธ์ ให้ความเอาใจใส่ ให้ความสำคัญและใช้เวลาให้นักศึกษาจัดทำตารางเวลาให้นักศึกษาได้เข้าพบเพื่อตรวจความคืบหน้าของงานและทบทวนร่างวิทยานิพนธ์ นอกจากนี้อาจารย์ที่ปรึกษาต้องคอยกระตุ้นให้นักศึกษาเกิดแรงจูงใจทางบวกเอาชนะกับอุปสรรคที่เกิดขึ้นและมีความพยายามตั้งใจทำงานวิจัยให้สำเร็จ โดยการชี้ให้เห็นถึงปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ วิธีการแก้ปัญหาหรือเอาชนะต่ออุปสรรค อาจารย์ที่ปรึกษาต้องให้ความชัดเจนแก่นักศึกษาให้เขามองเห็นกระบวนการทำงานและความสำเร็จในการทำงาน ส่วนบทบาทที่ท้าทาย คือ การเป็นพี่เลี้ยงและนักวิจารณ์ อาจารย์ที่ปรึกษาในฐานะที่เป็นพี่เลี้ยงต้องคอยชี้แนะกิจกรรมทั้งหมดที่มีความสำคัญต่อการทำวิทยานิพนธ์ให้สำเร็จ รวมทั้งต้องช่วยพัฒนาความสามารถและบุคลิกภาพของนักศึกษาให้เป็นนักวิจัย และต้องเป็นนักวิจารณ์ในการประเมินการทำงานของนักศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานที่เหมาะสม และคอยกระตุ้นให้นักศึกษามีความพยายามผลิตผลงานที่มีคุณภาพสูงสุด ต้องเป็นการวิจารณ์ข้อมูลในทางบวกให้เห็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ และรับฟังและดูทักษะทางความคิดของนักศึกษาด้วย ต้องมีความคิดเสมอว่าผลงานวิทยานิพนธ์เป็นความคิดของนักศึกษา

นอกจากนี้ ในส่วนของมหาวิทยาลัยนครสวรรค์ ยังไม่มีการกำหนดคุณลักษณะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไว้อย่างละเอียด เพียงแต่กำหนดหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไว้ในประกาศมหาวิทยาลัยนครสวรรค์ เรื่อง แนวปฏิบัติในการทำวิทยานิพนธ์ พ.ศ.2549 ว่า อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์มีหน้าที่ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการทำวิทยานิพนธ์ ให้ความเห็นชอบในการเสนอแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การขอความอนุเคราะห์หน่วยงานเพื่อขอเก็บรวบรวมข้อมูล และการขอสอบวิทยานิพนธ์ นอกจากนี้ยังมีหน้าที่ในการประสานงานกับ

จากแนวคิดของนักวิชาการดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่าผู้ที่ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไว้อย่างหลากหลาย ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า บทบาทเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ สามารถสรุปได้ว่าคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์นั้น จำเป็นต้องอาศัยทั้งองค์ความรู้ทางวิชาการที่ทันสมัยในสาขาวิชานั้น ๆ ความรู้เกี่ยวกับระเบียบและแนวปฏิบัติในการทำวิทยานิพนธ์ของมหาวิทยาลัย และความสามารถในการบูรณาการความรู้ทางวิชาการกับความต้องการของสังคมเพื่อให้คำแนะนำแก่นักศึกษาในการจัดทำวิทยานิพนธ์ที่มีคุณภาพและมีคุณประโยชน์ รวมถึงการให้ความเอาใจใส่ และจัดเวลาในการให้คำปรึกษาแก่นักศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อคอยติดตาม กระตุ้น และให้คำปรึกษาต่าง ๆ แก่นักศึกษา เพื่อให้การทำวิทยานิพนธ์ประสบความสำเร็จ ในการนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อจัดกลุ่มคุณลักษณะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้เป็นแนวทางในการประเมินและพัฒนาคุณลักษณะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่จะมีส่วนช่วยให้การทำวิทยานิพนธ์ของนิสิตมหาวิทยาลัยนเรศวรให้สำเร็จลุล่วงได้ตามกำหนดเวลา อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ทราบองค์ประกอบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นพื้นฐานในการกำหนดแนวทางพัฒนาคุณลักษณะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

2. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

2.1 ประชากร ได้แก่ คณาจารย์บัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยนเรศวรที่ทำหน้าที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ประจำปีการศึกษา 2552 จำนวน 364 คน และนิสิตบัณฑิตศึกษาที่ดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ ประจำปีการศึกษา 2552 จำนวน 769 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ คณาจารย์บัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยนเรศวร ที่ทำหน้าที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ประจำปีการศึกษา 2552 จำนวน 248 คน และนิสิตบัณฑิตศึกษาที่ดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ ประจำปีการศึกษา 2552 จำนวน 248 คน

3. ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ จำแนกเป็น 6 ด้าน จำนวน 54 ตัวแปร

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ หมายถึง คณาจารย์บัณฑิตศึกษาที่ทำหน้าที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ของมหาวิทยาลัยนเรศวร

2. คุณลักษณะ หมายถึง สิ่งที่ดีให้เห็นถึงการกระทำของบุคคล ลักษณะท่าทาง อุปนิสัย ใจคอ ความรู้ความสามารถ เจตคติ และการปฏิบัติตน

3. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ หมายถึง พฤติกรรมหรือการแสดงออกที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับอาจารย์ที่ทำหน้าที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยนเรศวร ซึ่งผู้วิจัยอาศัยแนวคิดที่ศึกษาจากเอกสารของ Richard James and Gabrielle Baldwin (1999) Zora Singh and Martijntje M. Kulski (2003) Spillett (2004) สุวิมล ว่องวานิช และนางลักษณะ วิรัชชัย (2550) สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นกรอบแนวคิดโครงสร้างคุณลักษณะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ โดยตีความคุณลักษณะ การแสดงออกหรือพฤติกรรมที่สังเกตได้ และกำหนดเป็นคุณลักษณะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ โดยแบ่งออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้

3.1 คุณลักษณะด้านการเป็นนักวิชาการและนักวิจัย หมายถึง เป็นผู้แสวงหาความรู้ และพัฒนาตนเองโดยใช้กระบวนการวิจัยอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอเพื่อให้มีความรู้ทันสมัย ก้าวทันต่อความก้าวหน้าในศาสตร์ของตน และมีจรรยาบรรณของนักวิจัย

3.2 คุณลักษณะด้านการถ่ายทอดความรู้และการให้คำปรึกษา หมายถึง เป็นผู้มีความรู้กว้างและลึกทั้งองค์ความรู้และแหล่งความรู้ทางวิชาการ รวมทั้งมีความรู้และทักษะการวิจัยเพียงพอที่จะให้คำแนะนำแก่นิสิต เป็นที่พึ่งของนิสิตในการทำวิทยานิพนธ์ได้ดี

3.3 คุณลักษณะด้านการทำงานอย่างเป็นระบบ หมายถึง เป็นผู้ที่มีการวางแผนและจัดระบบการให้คำปรึกษา และการทำวิทยานิพนธ์ของนิสิตอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อช่วยให้นิสิตทำวิทยานิพนธ์ได้สำเร็จตามระยะเวลาที่กำหนด

3.4 คุณลักษณะด้านการติดตามและประเมินผล หมายถึง เป็นผู้ที่สามารถคิดวิเคราะห์ วิพากษ์ ให้ข้อคิดเห็น ให้ข้อมูลป้อนกลับ ชี้แนะแนวทางในการทำวิทยานิพนธ์ที่ถูกต้อง และรวดเร็วให้กับนิสิต

3.5 คุณลักษณะด้านการปฏิสัมพันธ์กับนิสิต หมายถึง เป็นผู้พร้อมที่จะให้การดูแลนิสิตในการทำวิทยานิพนธ์ มีความเข้าใจ เห็นใจ ใส่ใจ และปรารถนาดีต่อนิสิต มีความอดทนและใจกว้างรับฟังและเปิดโอกาสให้นิสิตได้แสดงความคิดเห็น รวมทั้งให้ความสนิทสนมและมีความสัมพันธ์กับนิสิตเหมือนเป็นเพื่อนร่วมงาน

3.6 คุณลักษณะด้านการพัฒนานิสิต หมายถึง เป็นผู้สนับสนุนส่งเสริมให้นิสิตได้พัฒนาตนเองทั้งด้านการทำวิทยานิพนธ์ และการเผยแพร่ผลงานวิทยานิพนธ์

คุณลักษณะด้านการเป็นนักวิชาการและนักวิจัย วัดจากการประเมินตนเองของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ส่วนคุณลักษณะด้านอื่น ๆ วัดจากการประเมินตนเองของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และการประเมินของนิสิตบัณฑิตศึกษา

5. การวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) หมายถึง การวิเคราะห์หลายตัวแปรเทคนิคหนึ่งเพื่อการสรุปรายละเอียดของตัวแปรหลายตัว หรือเรียกว่าเป็นเทคนิคที่ใช้ในการลดจำนวนตัวแปรเทคนิคหนึ่งโดยการศึกษาถึงโครงสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปร และสร้างตัวแปรใหม่เรียกว่า องค์ประกอบ โดยองค์ประกอบที่สร้างขึ้นจะเป็นการนำตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันหรือมีความร่วมกันสูงมารวมกันเป็นองค์ประกอบเดียวกัน ส่วนตัวแปรที่อยู่คนละองค์ประกอบมีความร่วมกันน้อย หรือไม่มีความสัมพันธ์กันเลย

6. ค่าไอเกน (Eigenvalue) หมายถึง สัดส่วนของความแปรปรวนในองค์ประกอบรวมที่อธิบายได้ด้วยตัวแปรทุกตัว

7. ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor loading) หมายถึงค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร กับองค์ประกอบ ซึ่งควรมีค่ามากกว่า 0.3 ตัวแปรใดมีน้ำหนักในองค์ประกอบใดมาก ควรจัดตัวแปร นั้นไว้ในองค์ประกอบนั้น น้ำหนักองค์ประกอบของแต่ละองค์ประกอบดูได้จากตาราง Component Matrix ก่อนการหมุนแกนองค์ประกอบ หรือดูได้จากเส้นทแยงมุมของเมทริกซ์ของค่าไอเกน (Eigen Value)